

Ivar Lo – en diktare vi alla känner

Om *Pubertet*

Det är bara alltför lätt att överskatta diktarens beroende av den s k verkligheten. I dessa tider, då ”hänsynslöst självutlämnande” bekännelseskrifter är en så populär genre, är det kanske mer frestande än någonsin. Ändå är detta en naiv och okunnig tolkning av diktarens arbete med sitt material. *Godnatt jord* är inte en självbiografi, knappast ens *Analfabeten* eller *Gårdfarihandlaren*. Hur fritt Ivar Lo-Johansson har arbetat med verkligheten, fantasistarkt och omdanande, det märker vi först nu, när han lägger fram första delen av sin självbiografi. Den artar sig redan nu till en färgrik och myllrande fresk av storartade dimensioner. Både litterärt och historiskt är detta en händelse av största betydelse.

Ja, även historiskt är detta ett viktigt dokument. En mycket avlägsen tid rullas upp för våra blickar, en tid med perspektiv mot ett uråldrigt Fattig-Sverige, en tid då feodalismen ännu spökade och folkrörelserna tog sina första stapplande steg. Man tar mössan av sig för Baronerna, gör dagsverken för torpet, vinner sin bärgning som småbrukare på tre eller fyra hektar i ett Sörmland som är sig likt sedan urminnes tider. Men bortom skogen tjuvar tågsirenen, tidningarna bringar bud om krig och omvälvningar ute i världen, och i nykterhetslogens styrelse börjar man så smått lära sig konsten att regera Sverige.

Pubertet kallas boken, en titel som för tanken till problemdebatten i *Geniet*. Man återupplever ynglingaårens vånda på en tid då synen på autoerotiken kunde vara lika förstockad som när Tjänstekvinnans son var i tonåren, man möter en ung begåvning på jakt efter ett mål och ett uppdrag. Starka och gripande uttryck får känslan att äga en talang, att i någon mening vara utvald för en mission, vilket bara leder till en känsla av hopplös ensamhet i en miljö där talangen inte kan finna utlopp, och där mänsklig egenart ter sig avvikande, bisarr och nästan lite anstötlig, ett tecken på oförmåga att finna sig i sin lott.

Vi återfinner gestalter som redan fått en plats i vår litteratur, morföräldrarna, mormoderns bror Jan-Olof, den strävsamme och helgonlike fadern, analfabeten, men framförallt modern, som måste ha betytt mycket för Ivars utveckling. Det är många drag som har gått igen hos sonen: stoltheten, ambitionen, den väldiga arbetsförmågan. Andra sidor hos Ivar Lo-Johansson måste tolkas som en medveten eller omedveten protest mot moderns stränga fatalism och obevekliga vilja att veta sin plats och utan förmättna drömmar göra det bästa av den lott man anvisats av Försynen. Ivar Lo-Johansson ville inte veta sin plats, han bröt sig loss från den plats han anvisats, han blev den diktare vi alla känner. Kanske kan man säga att han i någon mening tog sin samhällsklass med sig när han höjde sig ur den. Han berättar om ett historiskt Sverige, nu mycket avlägset, ett Sverige som han själv varit med om att förvandla.

Uppbrott och förnyelse har präglat hans verksamhet, en oavslutlig strävan att söka nya genrer och motiv. Vid en levnadsålder då andra diktare föredrar att vila på lagrarna har han valt att anlägga ett nytt verk av kolossala dimensioner, en livsfresk som redan till formatet tycks överträffa allt vi har i den vägen i svensk litteratur. Första delen av dessa memoarer ger en aning om vad vi har att se fram emot. Den gamla sörmlandseken står lummig och grön som aldrig förr. Det är gott att vila i hans skugga.